

terminaroj, ekz. pri anatomiaj k. a. terminoj, estas ĝenerale rekonita. Sed kion do pri la biologiaj nomenklaturaj?

Ekzistas diversaj opinioj. Wüster (Enciklopedia Vortaro) opinias ke esperantigo de la biologiaj nomenklaturaj estas superflua, kaj Neergaard esprimis al mi similan opinion. Aliflanke de Smet, kiu mem intencas prezenti siajn ideojn dum ĉi tiu konferenco, pledas por konstruado de tute nova esperanta nomenklaturaj, per kiu li esperas liberigi de la komplikaj de la ĝisnuna ekz. de la aŭtonomoj, kaj sinonimoj, li volas doni al organismoj novajn nomojn karakterizajn, sed ŝajnas ke li perdas la nomenklaturajn indikojn de genroj kaj de subspecioj. Grava malavantaĝo de lia ideo estas ke oni povas apliki ĝin nur al grupoj de organismoj plene finstuditaj. Sed kiu decidus kiam tiu aŭ tiu grupo estas finstudita?

Persone mi preferas oran mezan vojn. Estas fakto nediskutebla ke la scio de latino malvastigas en la tuta mondo, kaj mi povis konstati ke natursciencistoj grandparte regas la latinon malsufiĉe eĉ por doni al la specia adjektivo gramatikan finaĵon korespondan al la gramaika sekso de la genra substantivo aŭ por ĝuste deklinacii la genran nomon, kiam oni aldonas la familian sufikson. La prononco de la latino estas necerta, kaj ĉiu emas prononci la latinajn vortojn laŭ la reguloj de sia gepatra lingvo. Tial estas ofte malfacile rekonii la nomenklaturajn nomojn en parolo. En la angla prononco »ouĝajĝoukeris« au la franca »ojjiokari« estas malfacile por ĝermano rekonii la nomon skribatan »Ogygiocaris«. Kiam Esperanto estos ĝenerale akceptita kiel la internacia lingvo en ĉiuj rilatoj, sendube efikos kiel malpraktika arĥaikaĵo uzadi la latinajn aŭ latinformajn nomojn sciencajn por la organismoj.

Pro tiuj ĉi kaj aliaj konsideroj mi ellaboris sistemon, laŭ kiu la specialistoj pri diversaj grupoj povu transformi la ĝisnunan latinforman nomaron en Esperantan. Mi do plene baziĝas sur la ĝisnuna sistemo, nur donante al ĝi esperantan veston, sed evitante la gramatikajn kaj prononcajn malfacilaĵojn de la forgesiĝanta Latino La ĉefaj principoj de mia sistemo estas la jenaj: La genrajn nomojn oni plejofte simple transskribu al esperanta ortografio, laŭ precizaj reguloj. Nur se esperanta traduko de genra nomo tiel similas al la latina formo, ke oni tuj rekonas ĝin, oni traduku la genran nomon, ekz.: Muscicapa = Muŝkaptulo. Pri speciaj nomoj estas iom pli komplike: se temas pri latina aŭ greka adjektivo, oni traduku se la originalo similas la tradukon, ekz. Canis familiaris = Kaniso familia, aŭ se la signifo de la originalo estas bone konata, ekz. Glöcera alba = Glicero blanka. Oni elektu mallongan, klaran esperantan adjektivon plejble proksime rilatan al la signifo de la originalo, prefere ol precizan tradukon, kiu donus mallertan esperantan formon, ekz.: Glycera lapidum = Glicero ŝtona. Se temas pri geografia nomo, oni faru la esperantan adjektivon de tiu nomo, ekz.: Goniada norvegica = Goniado norvega. Se temas pri genitivo de persona nomo, mi provizore uzas la personan nomon sen ŝanĝa, kun aldono de 'a': Glycera Rouxii = Glicero Roux'a. Fine, se temas pri tute aparta aŭ stranga nomo, mi transskribas, aldonante la finaĵon -o, ne -a, tiel ke la vorto estu difinita kiel la nomo de tiu specio (do uzebla ankaŭ komunlingve se aktuale), ekz.: Lutianus bohar = Lut-

tiano boharo. Same mi procedas se la specia nomo jam estas esperanta nomo de la specio, ekz. Canis lupus = Kaniso lupo, kaj se la genra kaj specia nomoj estas egalaj: Meles meles = Melo melo.

La botanika familia sufikso aceae estas taŭge redonebla per sufikso ac (Rosaceae = Rozacoj). La zoologiaj sufiksoj -idae kaj -inae koincidas kun la komunlingvaj sufiksoj -id kaj -in, kiuj aplikiĝas ĝuste al animaloj. Mi proponas, laŭ modelo de Zamenhof, ilin redoni per -ed kaj -en: la familion de Gliceredoj (Glyceridae) oni dividas en la subfamiliojn de Glicerenoj (Glycerinae) kaj Goniadenoj (Goniadinae). — Nomojn de grupoj superaj al familio oni povas formi diversmaniere: ĉu per simpla pluralo (vermoj, birdoj), ĉu per la sufikso -ul (mamuloj) ĉu alimaniere.

Tio ĉi estas kompreneble nur skizo de la sistemo, kiun mi ellaboradis dum jaroj per provado kaj formado de miloj da ekzemploj, kaj mi diskutis ĝin kun kolegoj diverslandaj. Provaĵojn de la sistemo mi publikigis en la esperantaj resumoj de miaj sciencaj verkoj. Mi ankaŭ faris la eksperimenton traduki la Internacian Regularon de Zoologia Nomenklaturaj, adaptante ĝin al la sistemo skizita. Montriĝas ke nur bagatelaj modifoj necesas, sed per konvenaj modifoj oni povas eviti multajn el la komplikaj de la ĝisnuna sistemo, kaj samtempe konservi ĝiajn tradiciojn kaj ceterajn avantaĝojn. Mia sistemo do ne signifus rompon de la tradicio, nur transiron de la antikva latina formo al moderna esperanta. Kiu ajn sistematikisto povus tuj ekuzi la sistemon en sia specialaĵo.

Oni apenaŭ povas atendi ke la Internacia Komisiono pri Zoologia Nomenklaturaj atentus aŭ diskutus mian ideon antaŭ ol esperantistoj sidus en la Komisiono, sed tio ja iam venos. Inertempe ne povas esti malutile ke sciencistoj esperantistoj diskutu ĝin. Mi invitas al serioza, sincera diskuto, kun atento al la avantaĝoj kaj malavantaĝoj de la nuna latina sistemo kaj de la eventuala esperantigo, kaj kompreneble estos preta fari en mia sistemo modifojn, se bonaj ideoj prezentigos.

001.4:582+592/599

KONSIDEROJ PRI LA BIOLOGIA NOMENKLATURAJ de W. De Smet

Estas ĝenerale konata fakto ke la nuntempa biologia nomenklaturaj enhavas multajn malfacilaĵojn, speciale por la amatoroj, por la studentoj kaj por tiuj sciencistoj, kiuj ne lernis la latinan kaj la grekan lingvojn.

La kreado de tiu scienca, latindevena, duvorta nomenklaturaj fare de la genia svedo Karl von Linné antaŭ du jarcentoj, signifis grandan antaŭenpaŝon por la evoluo de la biologio. Sed bedaŭrinde en sekvintaj jardekoj tiu sistemo komplikiĝis per la ŝanĝado de la nomoj, per la multnombraj sinonimoj, per la kreado de sensignifaj aŭ eĉ ab-

surdaj nomoj, per laŭsistemaj dividadoj de la specioj en subgrupojn de sinsekva kategorio (kiuj necesigis tri-, kvar-, eĉ kvinvojtajn nomojn), ktp. El tiuj komplikoj eĉ sekvis la neceso aldoni la nomon de la priskribinto (sen aŭ kun krampoj), eĉ de la priskribjaro, por garantiĝi certecon; kaj tio necesigis uzi specialajn litertipojn en la publikaĵoj sciencaj.

Sekve en tiu bone elpensita »Linné-a« sistemo multaj nomoj nuntempe kaŭzas sencon de nekomprenobleco. Plie ili forpuŝas la amatoron. Krome ili okazigas evitindan tempoperdon en la verkado de biologiaj studoj. Tre ofte la verkanto estas devigata konsulti plurajn librojn, ĉar li dubas pri la ĝusta skribmaniero, aŭ ĉar li deziras pro akurateco aldoni la nomon de la priskribinto kaj la jaron, — terminoj, kiujn li ĝenerale ne konas parkere.

Multaj sciencistoj jam delonge deziras ke la biologio eskapu el tiu konfuziga stato. Sed la proponitaj rimedoj, anstataŭ solvi, plikomplikigis la problemon. La komisionoj, kiujn oni starigis por decidi pri la adoptendaj reguloj de la nomenklaturado, ne sukcesas forigi la nelogikaĵojn, kiuj laŭ la regantaj konceptoj estas konservendaj pro tradiciaj (kaj tute ne sciencaj) kaŭzoj. Pro tiuj cirkonstancoj la scienco baraktas en nomenklaturado, kiun oni preskaŭ ne rajtas rearanĝi. Ŝajnas al mi ke ekzistas nur unu taŭga solvo, kiu tamen estas sufiĉe drasta: la anstataŭigo per nova nomenklaturado, kiu enunua periodo estu uzata paralele al la latindevena, kaj kiu iom post iom anstataŭus ĝin komplete.

Ekaperas tamen la problemo, kiun lingvon oni uzus por tiu anstataŭa nomenklaturado. Laŭ mi la lingvo Esperanto havas plurajn avantaĝojn, kiuj taŭgigas ĝin por tiu celo. ekz. ĝia logikeco, ĝia internacieco, ĝia simileco al la latina lingvo, ĝia aglutineco, la fakto ke ĝi estas nova lingvo en plena evoluo, la fervoro, entuziasmo kaj renovigemeco de ĝiaj adeptoj, la gramatika senescepta distingo inter substantivoj kaj adjektivoj.

Jam pli ol unu biologo cerbumis pri la eblecoj lanĉi esperantlingvan nomenklaturon, kaj jam en 1908 aperis broŝureto pri tiuj ideoj. En la lastaj jaroj kelkaj aplikaĵoj de esperantlingva scienca nomenklaturado aperis en kelkaj sciencaj traktaĵoj. Mi citu tiujn de C. Stop-Bowitz kaj de W. de Smet (la subskribanto). Estas tamen esenca diferenco inter la projektoj de tiuj du verkintoj. Unuflanke Stop-Bowitz emas transformi la jam ekzistantan latindevenan nomenklaturon en esperantlingvan. Aliflanke De Smet proponas kapti la okazon de la transformado por enkonduki tute novan, pli logikan kaj pli centrafan, nomeklaturon. Necesas esplori kiu sistemo estas preferinda kaj aplikinda en la scienco.

La sistemo, kiun Stop-Bowitz proponas estis klarigata en la ĵus farita prelego (vidu pliajn detalojn en la koncerna artikolo antaŭ ĉi tin). La sistemo, kiun De Smet proponas, estis jam aplikita de li en la artikolo »La Polipteroj, strangaj afrikaj fiŝoj« (SR, 41a, 1959). Tie estas pritraktataj la dekkvin specioj de la fiŝfamilio Polypteridae.

Rilate la sistemoj oni ankaŭ ne neglektu priatenti jenajn faktojn:

1. Eble ekzistas aliaj sistemoj en la menso aŭ en la skribaĵoj de aliaj sciencistoj, kaj tiuj nepre meritas nian atenton.
2. La sciencistaro ĝenerale estas tre konservema, kaj malgraŭ la evidenteco de la malfacilaĵoj, ĝi ne facile forlasos la tradician sistemon por transiri al alia, preskaŭ revolucia, projekto.
3. Tiuj sistemoj celas utili por sciencaj studoj. Ili ne ekskludas ke por la bone konataj animaloj kaj plantoj ekzistu vulgaraĵ nomoj en Esperanto (kiuj cetere jam multaj ekzistas).
4. Novaj sistemoj devus ankaŭ abligi adaptajn dividojn por rasaj grupoj (ekz. por la prahomaj grupoj) kaj por genetikaj grupoj.
5. Ĉiu sistemo neeviteble estas la produkto de la tiutempaj konceptoj pri sitsematiko. Ĝuste pro tio oni ne devas atribui eternan valoron al iu ajn sistemo aŭ sistemprovo, sed nur konsideri ĝin tiutempa metodo por nomi la organismojn, kiu devas esti adaptata al la cirkonstancoj en la scienco mem kaj en la sciencistaro.

62 (100) + 408.92 : 0018

VALORO DE ESPERANTO POR INTERNACIA EVOLUO DE MEDICINO

de Prof. D-ro Hideo Yagi

Lingva ŝarĝo al medicinistoj

En Japanujo oni uzis la ĉinan lingvon en medicinaj aferoj ĝuste same kiel la latinan en Eŭropo. Medicina artikolo, tezo, percepto, protokolo k. a., ĉio estis skribita en la ĉina ĝis la lasta jarcento. Niaj antaŭuloj studis do la ĉinan lingvon fervore antaŭ ol komenci propran studon de la medicino. Tiu tasko postulis grandan energion. La nombro de ĉinaj ideografiaj literoj kalkuliĝis pli ol 10,000 por uzo de medicinistoj. Post enkonduko de la okcidentaj medicinoj, t. e. nederlanda, germana kaj usona, la japano komencis transiri al nova alfabeto skribado, forĵetante la ĉinan; nome alprenis alfabeton kaj uzis aŭropajn lingvojn anstataŭ la ĉina. Nun ni skribas artikolojn en la japana lingvo kun terminoj japanaj (ĉin-literaj) kaj latinaj miksite. Ŝarĝo al la japana popolo estas ankoraŭ granda. Krome, la latina terminaro prezentas al ni malfacilajn gramatikojn. Ĉar la japana lingvo ne posedas kazon de substantivo, nek sekson, nek nombron, estas al ni tre malfacile kompreni kial »arteria femoralis« kaj »os femorale«, »arteriae femorales« kaj »osa femoralia« ktp. Al ni naturaj lingvoj estas same malfacilaj ĉu angla aŭ germana ĉu rusa aŭ hispana. Ni devus perdi preskaŭ la tutan vivon en lernado de lingvoj kaj nenion en medicino mem!